

ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БЎШ ВАҚТДАН ФОЙДАЛАНИШ

А.Нурмухамеджанов

Фарғона давлат университети
санъатшунослик факультети катта ўқитувчиси
nurmuhammadjonov@pf.fdu.uz

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишда бўш вақт омилидан фойдаланиш, бўш вақт тушунчасига таъриф берилиб, ёшларнинг камол топишида бўш вақт омилининг нақадар муҳим аҳамият касб этишига урғу берилган.

Таянч иборалар: *Бўш вақт, ижтимоий фаоллик, маънавий бойлик, фаолият турлари, жисмоний фаолият, ақлий фаолият, ақлий эмоционал фаолият.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье определяется использование фактора свободного времени в повышении социальной активности молодежи, определяется понятие свободного времени, а также подчеркивается значение фактора свободного времени в развитии молодежи.

Ключевые слова: *Свободное время, социальная активность, духовное богатство, виды деятельности, физическая активность, умственная деятельность, умственно-эмоциональная деятельность.*

ABSTRACT

In this article, the use of the free time factor in increasing the social activity of young people, the concept of free time is defined, and the importance of the free time factor in the development of young people is emphasized.

Keywords: *Free time, social activity, spiritual wealth, types of activities, physical activity, mental activity, mental emotional activity.*

КИРИШ

Ёшлар-халқимизнинг асосий таянчи ва суянчи. Кенг кўламли ислохатларимизни самарали амалга оширишда улар ҳал қилувчи куч бўлиб майдонга чиқмоқда. Айнан замонавий билим олган, илғор касб-хунарларни, инновацион технологияларни, хорижий тилларни пухта эгаллаган ўғил-қизларимиз мамлакатимизни янада тараққий эттиришда етакчи ўрин тутди.

Маълумки, ёшлар янги фикрлашга, янги-янги ғояларни дадил ўртага ташлаб, уларни амалга оширишга, муаммоларни ижодий ва ностандарт ёндашувлар асосида ҳал этишга мойил бўлади. Шунинг учун ҳозирги кунда ёш авлод вакиллари билан олиши, илм-фан, инновациялар, адабиёт, санъат ва спорт соҳасидаги истеъдод ва салоҳиятини юзага чиқариши, уларнинг жамиятимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида фаол иштирок этиши учун барча шароитларни яратишга устувор аҳамият бермоқдамиз.¹

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Маълумки, шахс ўзининг меҳнат фаолияти жараёнида моддий манфаатини биринчи ўринга қўйиши табиийдир. Унинг эҳтиёжини қондирилиши моддий манфаатининг қондирилганлигига боғлиқ. Шунингдек, шахс маънавий эҳтиёжини қондирилиши эса кўпроқ бўш вақтнинг қанчалик унумли ўтказилишига боғлиқ бўлади.

Инсон бўш вақтида бадий китоб ўқиши, телевизор кўриши, турли тадбирларга қатнаши унинг маънавий бойлиги, дунёқарашининг ўсиши билан бирга, меҳнатга ижодий ёндашишига ёрдам беради. Меҳнатга ижодий ёндашиш эса меҳнат унумдорлиги, сифатининг ошишига олиб келади.”Мамлакатимизда жорий этилаётган узлуксиз таълим тизимида мактабдан ташқари таълимнинг ўзига хос ўрни бор. Бу бежиз эмас албатта. Бўш вақтни мақсадсиз ўтказиш, ёшларни турли ижтимоий-иқтисодий, маънавий масалаларга лоқайдлик, билими, сиёсий қарашларининг сустлиги, жамоат ишларида масъулиятсизлик ва бошқа салбий ҳодисаларни ифода этади.

Албатта, бўш вақтни тўғри тақсимлаш масаласида қийинчиликлар ҳам мавжуд. Кўпчилик ёшлар бўш вақт деганда кинога бориш, дўстлар билан учрашиш, жисмоний дам олиш кабиларни назарда тутади. Бўш вақт жамиятимиз ҳар бир тармоғига тегишли бўлиб, унинг мазмуни, ҳолатлари, тизими қуйидагича:

- Ҳар ким ўзининг билимини, маданиятини ошириш бўйича ҳаракатлари (китоб, газета, журналлар ўқиш, тадбирларда иштирок этиш, хунар ўрганиш, муסיқага қизиқиш ва ҳ.к.);

- Бошқа шахслар билан алоқада бўлиш, жамоа, оила ишларида иштирок этиш, уй ишларига ўз муносабатини билдириш (муносабат ҳам ижобий, ҳам салбий бўлиши мумкин);

- Маҳалла, ўқиш, иш жойларида, тадбирларда иштирок этиш.

¹ Янги Ўзбекистон Ш.Мирзиёев Т- 57-бет

Ҳозирги кунда бўш вақт ҳаётимизда синалган тамойиллар асосида, мазмунан ва моҳиятан ўзгариб бормоқда. Мамлакатимизда асосий меҳнат ресурслари ёшлар эканлигини, уларнинг кўпчилик қисми қишлоқда яшашини инобатга олган ҳолда бўш вақт масаласига мамлакатимиз Президенти бошчилигида ҳукуратимиз алоҳида эътибор бермоқда. Чунки бир неча йиллар мобайнида шаҳар билан қишлоқни яқинлаштириш масаласида турли ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Бироқ тадбирлар ўтказишда шаҳарда кўпроқ маданий-маиший шаҳобчаларга эътибор берилади. Натижада қишлоқ ва шаҳар ўртасида жиддий тафовут юзага келди. Бу эса қишлоқ ёшларига бўлган муносабатнинг сусайишига олиб келди. Чунки оддий қишлоқ йигити ёки қизи оилада меҳнат кучи ҳисобланади.

Ҳозирги даврда қишлоқ шароитида бўш вақтни самарали ўтказиш мақсадида маиший, маданий хизмат, соғлиқни сақлаш, маориф тизимига ва бошқа соҳаларга алоҳида эътибор берилмоқда. Қишлоқларда бўш вақтни қандай ўтказиш йўллари мавжуд? Ёшларнинг ишдан ёки ўқишдан ташқари фаолиятини назорат қилинса, мақсадга мувофиқми? Бўш вақтни ташкил этишда ва фойдаланишда ёшлар ёки аҳолининг қайси тоифаси кўпроқ имкониятга эга? Каби саволлар давлатимизнинг ёшлар борасида олиб бораётган сиёсатида асосий ўрин эгаллайди.

Бўш вақтдан унумли фойдаланиш бевосита инсоннинг тарбиясига чамбарчас боғлиқдир. Бўш вақт моҳиятини ўрганишда, бир томондан, объектлар тизимини, имкониятларини очиб беришга қаратилса, иккинчи томондан, инсонларнинг бир-бири билан муносабатига ҳам боғлиқ эканлигини кўрамыз. Бўш вақт масаласи жамиятимизнинг кўп қирралари билан боғлиқ. Инсон организми шундай тузилганки, унда ҳилма-ҳил (ақлий, жисмоний, эмоционал) фаолият турлари мунтазам такрорланиб туради. Шунга қарамай, кўпчилик инсонлар бир ҳил фаолият билан шуғулланишади.

1. Ақлий фаолият: кўпроқ олимлар, ижодий ходимлар, илмий-техник ходимлар ишида намоён бўлади.

2. Жисмоний фаолият: асосан ишчилар, деҳқонлар, спортчилар, фермерлар, хизматчилар ишида намоён бўлади.

3. Эмоционал (ёки эмоционал-ақлий) фаолият: ўқитувчилар, врачлар, тарбиячилар, актёрлар, санъаткорлар ва бошқа касб ишчилари ишида намоён бўлади.

Мана шу уч ҳил фаолият ҳар бир инсоннинг кундалик ҳаётида қанча кўп алмашилиб турса, у шунчалик нормал ҳаёт кечиради, муҳими, қобилиятлар яхшироқ кўрина боради.

Масалан, ҳозирги замонавий шароитда қишлоқ ёшлари билан шаҳар ёшлари яшаб турган уй-жой шароитлари бир-биридан кескин фарқ қилмасдан қолди, чунки биринчи шароитда ёшлар жамоа ишига ўзини мослаштиради. Шунингдек, турли тадбирлар корхонанинг манфаатини кўзлайди, яшайдиган жойида эса ўтказиладиган тадбирлар маҳалланинг тадбирларида, маросимларидан иборат, бўш вақтни режалаштиришда эса оила манфаати ифода этилади. Бугунги кунда ёшларнинг аксариятида маданиятга, маорифга муносабатининг ўзгариши кескин кузатилмоқда. Қандай касб эгаллашларидан қатъий назар, тадбиркорликка, илмга ва ахборот технологияларини эгаллашга интилоқда. Улар бўш вақтларини ҳам шу соҳаларга сарфламоқда.

Ҳар бир шахс ўзининг билими, сиёсий етуқлиги, маданият даражасини ҳисобга олган ҳолда, ўз фаолиятини меҳнат жараёнидан ташқари намоён этади.

Бу масалани ҳал этишда икки ҳолатни унутмаслик керак: аввало ёшларнинг муносабати онгли, ижодий, масъулиятни ҳис этган ҳолда намоён бўляптими ёки ўзининг манфаатини кўзлаб, юзаки ёндашмоқдами деган савол туради. Бу саволга жавоб топиш учун жаҳон интеграциясида маданий ҳамкорлик жараёнида бўш вақтни ўрганиш, қишлоқ билан боғланган ҳолда тадқиқотларни олиб бориш, бўш вақт категориясининг жамиятдаги ўрни, қишлоқнинг ижтимоий-иқтисодий хусусиятларини ҳисобга олиш лозим.

Асосий мақсад ёшларнинг бўш вақтини фойдали ишга жалб этиш ҳамда меҳнат жараёни, оилавий ҳаёт, шахсий ҳаёт, жамоатчилик манфаатлари, давлат сиёсати, иқтисод, маданият масалалари билан боғлаш зарур.

Қишлоқдаги шароитларни такомиллаштириш, одамлар турмуш шароитини ўстириш, миллий урф-одатлар, миллий онг шаклланишида бўш вақт омили асосий замин бўлиб хизмат қилади. Ушбу ишларни йўлга қўйишда маҳалла фуқаролар йиғини, меҳнат жамоалари оила аъзолари билан биргаликда тарбиявий ишлар олиб борилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

ХУЛОСА

Юқоридаги фикрлардан келиб чиқиб, қуйидаги хулосаларга келишимиз мумкин. Бўш вақтни илмий жиҳатдан ўрганиш ва моҳиятини кўрсатиб бериш лозим. Ёшларимизга бўш вақтни унумли ўтказишда давлат томонидан кўплаб эркинликлар ва шароитлар яратилиб берилиши билан биргаликда уларнинг

жаҳон интеграциясида маданий ҳамкорлик жараёнида ақлий салоҳиятларини ошишига ёрдам бермоқда. Шубҳасиз, янгидан-янги замонавий ахборот ресурс марказларининг очилиши ёшларнинг бўш вақтларини самарали ўтказишни таъминлайди. Бугунги кунда бундай шароитлар қишлоқларимизга кириб келиши тезлашмоқда. Бироқ ёшлар бўш вақт тушунчасини, бу жараёнга ундан самарали фойдаланиш йўллари аниқлаш ҳолда ёндашиш лозим. Бунинг учун ёшларнинг бўш вақтини белгиланган дастурлар асосида олиб борилиши мамлакатимиз тараққиётига хизмат қилади.

REFERENCES

1. Ш.Мирзиёев Янги Ўзбекистон демократик ўзгаришлар. Кенг имкониятлар ва амалий ишлар мамлакатига айланмоқда/Тoshkent: О'қитувчи МУ МСНУ, 2021.184б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 15 августдаги "Ўзбекистон композиторлари ва бастакорлари уюшмаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида"ги ПҚ-3212-сонли қарори (Электрон ресурс) // www.uza.uz.
3. Қорабоев У. Бўш вақт ва дам олиш маданияти.-Т.: "Ўзбекистон" 1989. 18-б.